

הוא זה אבל אנוסים היינו וכו' הרי אלו נאמנים".

ג. (דף כב' ע"א) "האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר".

ד. (שם) "אמרה נשבתי וטהורה אני נאמנת".

ה. (דף כג' ע"ב) "שתי נשים שנשבו זאת אומרת נשבתי וטהורה אני וכו' אינן נאמנות" משום דלית להו "הפה שאסר".

ו. (שם) "וכן שני אנשים וכו' אינם נאמנים", משום דלית להו "הפה שאסר".

ומקשה הגמרא — **כל הני משניות, שהשמיענו התנא בהם דיני הפה שאסר, למנה לי?**

ומתרצת הגמרא: **צריכי!**

משום **דאי תנא** רק מתניתין דריש פרקין — "**מורה רבי יהושע** באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו שהוא נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר", הוי אמינא, דדוקא התם הוא דמהימן **משום דאיכא**

דררא דממונא, היינו — הפסד ממון לאומר, ולכך ודאי שבעת שהתחיל לומר — "שדה זו של אביך היתה" — ודאי נתכוין לסיים דיבורו ולומר — "ולקחתיה ממנו", שהרי אינו רוצה להפסיד את עצמו. **אבל עדים**, היינו מתניתין ד"העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה, אבל אנוסים היינו, קטנים היינו, פסולי עדות היינו, — הרי אלו נאמנים" משום שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, אילולי מתניתין הוי אמינא דאינם נאמנים משום **דליכא דררא דממונא**, היינו הפסד ממון, ו**אימא לא** נתכוונו לגמור דיבורם, וכשאמרו "כתב ידינו הוא זה" לא התכוונו לגמור ולומר — "אבל אנוסים היינו", ולכך אחרי שכבר נתקיים השטר, שוב אינם נאמנים לפוסלו⁽¹¹⁵⁾. ולזה קא משמע לן תנא דמתניתין דנאמנים.

ואי תנא רק מתניתין ד"העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה" הוי אמינא דדוקא התם הוא דנאמנים **משום דלעלמא** הם מעידים, ולכך ודאי שלא היו חוזרים ואומרים "אבל אנוסים היינו" אם לא שכוונתם הייתה להעיד כך כבר מתחילה, **אבל איהו**, היינו מתניתין ד"מורה רבי יהושע", **דלנפשיה** הוא מעיד, **אימא לא** נתכוין לומר "ולקחתיה ממנו" בתחילה, ורק לאחר שאמר "שדה זו של אביך הייתה" וראה שמפסיד לעצמו,

ד"דררא דממונא" פירושו — הפסד ממון. אך התוספות שפרשו בכל הש"ס דדררא דממונא" פירושו — שייכות לממון, פרשו בסוגיין את הגמרא באופן אחר: דאי תנא רק מתניתין ד"מורה רבי יהושע" הוי אמינא דדוקא התם דאיכא לאומר דררא דממונא, היינו שייכות לשדה שהוא המוחזק בה, נאמן, משום דהוי

ותירץ הרא"ש — כיון שיש כאן שבח ורווח כהונה לו ולזרעו לדורותיו אינו נאמן, דכל מה שהאמינו לעד פסול גבי איסורים היינו דוקא היכא דליכא רווח ממון, אך היכא דאיכא רווח ממון אין נאמן אלא עד כשר.

115. כך פירש רש"י, ואזיל לשיטתו בכל הש"ס

נאמנת", או דלמא, קאי ארישא דמתניתין — "האשה שאמרה אשת איש וגרושה אני נאמנת" ועל זה אמרינן דאם יש עדים לא תצא.

וא"כ — הניחא למאן דמתני להאי ד"ואם נישאת ואח"כ באו עדים לא תצא", אסיפא ד"ואם יש עדים שנשבת אינה נאמנת", אזי אפשר לומר שזהו חידושא דמתניתין.

אלא למאן דמתני להאי ד"ואם נישאת ואח"כ באו עדים לא תצא", ארישא ד"האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני", מאי איכא למימר, למה הוצרך התנא להשמיענו את הסיפא דנאמנת לומר "נשביתי וטהורה אני" דהא כבר השמיענו דין "הפה שאסר"?

ומשנינן: להא השמיענו דין "נשביתי וטהורה אני" — משום דקא בעי למיתני (לעיל כג' ע"ב) למתניתין ד"שתי נשים שנשבו זאת אומרת נשביתי וטהורה אני וזאת אומרת נשביתי וטהורה אני אינן נאמנות".

והוינן בה: והאי מתניתין גופא ד"שתי נשים שנשבו" למה לי? וכי איזה חידוש השמיענו בהם התנא? (118)

הוסיף ואמר "ולקחתיה ממנו" ואילולי מתניתין הוי אמינא דאינו נאמן בזה, לכך קמ"ל תנא דמתניתין דנאמן.

ואי אשמעינן הני תרתי, מתניתין ד"מורה רבי יהושע", ומתניתין ד"העדים שאמרו כתב דינו הוא זה", הוי אמינא דדוקא התם אמרינן "הפה שאסר הוא הפה שהתיר" משום דגבי ממונא הם מעידים, אבל מתניתין ד"האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני" דגבי איסורא היא מעידה — אימא לא מהימנא, קמ"ל מתניתין דאף לגבי איסורא אמרינן "הפה שאסר" (116).

ומקשינן בגמרא: אכתי מתניתין ד"נשביתי וטהורה אני" (לעיל כב' ע"א) למה לי? והרי לא השמיענו התנא במשנה זו שום חידוש בדין "הפה שאסר" (117).

ומשנינן: דתני להא מתניתין משום דקא בעי למיתני בסיפא "ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא"

ומקשינן: והא בגמרא לעיל (כ"ג ע"א) נחלקו רב אושעיא ורבה בר אבין, אי סיפא דסיפא — "אם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא" קאי ארישא דסיפא — "ואם יש עדים שנשבת והיא אומרת טהורה אני אינה

117. ואם תמצא לומר שהשמיענו התנא את הסיפא — "ואם יש עדים שנשבת והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת", — משום הא לא איצטריך דכבר שנינו (לקמן כד' ע"א) "עיר שכבשה כרכום כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות" ואינה נאמנת לומר טהורה אני. — תוספות

118. ואם תמצא לומר דהשמיענו התנא שאחת נאמנת על חברתה,

מיגו להחזיק. אבל במתניתין דעדים, דליכא להם שום מוחזקות בחפץ, אימא דאינם נאמנים. קמ"ל מתניתין דנאמנים.

116. וכמו כן אי אפשר ללמוד את דין "הפה שאסר" ממתניתין ד"האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני", משום דממונא מאיסורא לא לפינן, והוי אמינא, דדוקא גבי איסורא שייך דין הפה שאסר ולא גבי ממונא — ריטב"א.

להשיא לאדם אשה עד שיבדקו אחריו שאינו ממזר. (119)

עד שיהו שלשה אנשים, כגון ראובן שמעון ולוי, שנים, כגון ראובן ושמעון, מעידין על זה, היינו לוי. ושנים, כגון שמעון ולוי, מעידין על זה, היינו ראובן.

רבי יהודה אומר: אף אינו נאמן העד אחד להאכילו בתרומה, עד שיהו שלשה אנשים, כנ"ל, שנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה.

ושקלינן וטרינן לבאר מחלוקתם:

למימרא דטעמא דרבי יהודה דאף לגבי תרומה אינו נאמן אלא על פי שני עדים, משום דחייש לגומלין, דהיינו שמא הערימו ביניהם להעיד כל אחד על חברו.

ורבנן דפליגי עליו וסברי שנאמן כל אחד להעיד על חברו, טעמם משום דלא חיישי לגומלין.

ודחינן: והא ליכא למימר הכי, דהא איפכא

ומשנינן: להא השמיענו למתניתין ד"שתי נשים שנשבו" משום סיפא ד"ובזמן שהן מעידות זו את זו הרי אלו נאמנות" — מהו דתימא ניהוש לגומלין, שמא הערימו לטהר אחת את חברתה, קמשמע לן דלא חיישינן.

ומקשינן: אכתי מתניתין דידן — "וכן שני אנשים זה אומר כהן אני וכו'" למה לוי?

ומשנינן: דתני למתניתין משום דקא בעי למיתני פלוגתא דרבי יהודה ורבנן אי מעלין לכהונה על פי עד אחד.

תנו רבנן בברייתא:

שנים שבאו לבית הדין, ואין ידוע לנו יחוסם, ואמר אחד מהם — "אני כהן וחברי כהן".

נאמן להאכילו בתרומה על פי עדותו, וסבירא להו לרבנן דלא חיישינן לגומלין, וטעמא יבואר לקמן בשמעתין.

ואינו נאמן להשיאו אשה מיוחסת, שמא ממזר הוא, ומעלה עשו ביוחסין שלא

ב. הרמ"ה (הובא בטור אבן העזר סימן ב') כתב, שדעת רש"י, דאף לרבנן דסבירא להו ד"כל המשפחות בחזקת כשרות", הני מילי היכא שמשפחתו ידועה ויש לה חזקת כשרות, אך זה שמשפחתו אינה ידועה אף רבנן מודו דלית ליה חזקת כשרות.

אך יעויין בתוספות בסוגיין, דפליגי על רש"י, וסבירא ליה דלעולם אין לחוש לממזרות, והכא איירי לענין שאם ישא אשה לא תהיה בתו מותרת לכהונה עד שיבדקו אחריו אם אינו חלל, משום שאין ישראל מכירים חללים שביניהם, ולענין זה לא מהני חזקת כשרות.

תירון נוסף תרצו התוספות — דהכא איירי

משום הא לא איצטריך, שהרי בהדיא שנינו לקמן (דף כז' ע"א) דאפילו עבד ושפחה נאמנים להתירה. — תוספות.

119. רש"י כאן, ולקמן בד"ה להשיאו אשה. אך הראשונים הקשו לדעת רש"י, הרי קיימא לן בקידושין (דף עו' ע"א) שכל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות, ואין צריך לבדוק אחרי כל אדם כדי להשיאו אשה?

ונאמרו בזה כמה תרוצים:

א. הרא"ש (קידושין עב' ע"ב) כתב, שדעת רש"י שנפסקה הלכה כרבי מאיר, דלית ליה "כל המשפחות בחזקת כשרות".

שמעינן להו, דרבנן חיישי לגומלין, ורבי יהודה לא חיישי לגומלין.

והיכא שמעינן להו: **דתנן** במסכת דמאי — **”החמרין [מוכרי יינות] שנכנסו לעיר למכור יינם, ואמר אחד מהן: ”שלי יין חדש, ועדיין אינו יבש כל צרכו, ושל חברי יין ישן ויבש כל צרכו”**⁽¹²⁰⁾, **שלי אינו מתוקן [מעושר] ושל חברי מתוקן [מעושר]**” אף על פי שמשבח את יינו של חברו ומזלזל את יינו שלו, **אינו נאמן**. כיון שעם הארץ הוא וחשוד על המעשרות. ואע”פ שמעיד על שלו שאינו מתוקן, ועוד — שמוסיף דברים לשבח את יינו של חברו **נאמן** להחזיק את יינו של חברו בחזקת מתוקן, דחיישינן שמא מערימים הם — **”אמור אתה כאן ואני במקום אחר”**.

רבי יהודה אומר: נאמן להחזיק את יינו של חברו בחזקת מעושר, דלא חיישינן לגומלין.

וא”כ קשיא מרבי יהודה לר’ יהודה,

דבמתניתין חיישי לגומלין ואילו גבי דמאי לא חיישי לגומלין, וכן מרבנן לרבנן, דבמתניתין לא חיישי לגומלין וגבי דמאי חיישי לגומלין.

ומתרצינן: **אמר רב אדא בר אבהו אמר רב** — מכח קושיא זו עלינו לומר דמוחלת **השיטה**, ורבי יהודה הוא דלא חיישי לגומלין, ורבנן חיישי לגומלין.

ואילו **אביי אמר** — **לעולם לא תיפוך את השיטות**, ובעלמא חיישי רבי יהודה לגומלין.

ודקשיא לך אמאי גבי דמאי לא חיישי רבי יהודה לגומלין? תשובתך **שבדמאי הקילו** ולא חששו לגומלין משום ש**רוב עמי הארץ מעשרין הן**, ובשביל חשש רחוק — שמא הוא מן המיעוט שאינם מעשרים, ושמא נתכוונו לגומלין, לא חיישינן לאסור את התבואה.⁽¹²²⁾

אמר רבא לאביי, — וכי רק **דרבי יהודה**

רבותיה דרבי יהודה דמכל מקום לא חיישינן לגומלין.

והקשה רבינו תם, דא”כ מאי מקשינן מרבנן דדמאי על רבנן דמתניתין, דלמא דוקא בדמאי דנראים כגומלין, משום שכל אחד משבח תבואתו של חברו, אזי חיישינן לגומלין, אבל בעלמא לא חוששים לגומלין.

ותירץ — דאי סבירא לרבנן בעלמא דלא חיישינן לגומלין, ודאי שמשום שנראים כגומלין לא הוו חיישי, אלא על כרחך דאף בעלמא חיישי לגומלין, ואכתי קשיא מרבנן על רבנן.

122. ובירושלמי מבואר טעם נוסף מדוע הקל רבי יהודה בדמאי — מפני חייהם של בני העיר, כדי שיהיו החמרים מספקים תבואה לעיר.

כשיצא ערער על כשרותו, דאז אפילו לרבנן לא מהני חזקת כשרות.

120. כך פירש רש”י בסוגיין, אך לקמן (נו’ ע”ב) פירש רש”י בשם יש מפרשים — **”שלי חדש”**, היינו מתבואה חדשה שלא הונף עליה העומר. אך התוספות דחו פירוש זה — דלא מצינו בשום מקום דנחשדו עמי הארצות על איסור חדש.

121. כך פירש רש”י, ומשמע מדבריו דמה שמשבח את התבואה של חברו, הוי סיבה להאמין לדבריו יותר.

אך רבינו תם כתב, דמה שמשבח את תבואתו של חברו, הוי סיבה יותר לחוש לגומלין. והיינו

סמוכות לרשות הרבים ממש — **טהורות**, שודאי לא נגעו בהם בגדיהם של עובדי רשות הרבים. והחיצוניות הסמוכות לרשות הרבים — **טמאות**, שמא נתחככו בהם בגדי עובדי רשות הרבים בהליכתם.

ונתקשינו: דהא **תניא** בברייתא — ד"אלו — היינו הפנימיות, ואלו — היינו החיצוניות, **טמאות**, ודלא כמתניתין דלעיל שחילקה בין הקדירות הפנימיות לחיצוניות?

ולגבי קושיא זו אמר רבי חמא בר עוקבא: דברייתא דתני "אלו ואלו טמאות" איירי באומן שכלי אומנותו בידו, וניכר שמתכוין למכור את קדירותיו, ולהכי מטמאין להו — מפני שיד הכל ממשמשת בהן ובודאי נגעו בהן עמי הארץ.

ונתקשינו: דהא **תניא** בברייתא — ד"אלו ואלו היינו — הפנימיות והחיצוניות, **טהורות**, ודלא כברייתא דלעיל דתני דאלו ואלו טמאות?

אמר רבי חמא בר עוקבא: ברייתא דתני "אלו ואלו טהורות" איירי באומן שאין כלי אומנותו בידו, ולכך לא חיישינן שמא נגעו בהן עמי הארץ.

ואכתי קשיא לן — אלא הא דתנן במתניתין דטהורות דלעיל — "הפנימיות טהורות,

אדרבי יהודה קשיא לך, ודרבנן אדרבנן לא קשיא לך, שנזקקת לתרץ רק את דברי רבי יהודה ולא את דברי רבנן!?

אלא, דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא. כדשינינן, דכדמאי הקלו.

ואף דרבנן אדרבנן לא קשיא, דלעולם לא חיישי רבנן לגומלין.

ודקשיא לך אמאי בדמאי חיישי רבנן לגומלין? תשובתך — דעל כרחינו נעמיד את המשנה כדאמר רבי חמא בר עוקבא גבי ענין אחר, שהעמיד משנה באומן שכלי אומנותו בידו, ולקמן בשמעתין יבואר גבי מה אמר כך רבי חמא בר עוקבא, והכא נמי נעמיד משנתינו, בחמר שכלי אומנותו בידו, וניכר הדבר שהולך ממקום למקום למכור תבואה, ולכן חיישינן לגומלין, אבל בעלמא לא חיישינן לגומלין (123).

ומבארין: והכא אתמר הא דרבי חמא בר עוקבא דאיירי באומן שכלי אומנותו בידו?

אהא דתנן במסכת טהרות — "הקדר היוצר קדירות חרס, שהוא "חבר" שנוהר בכליו שלא יטמאו, שהניח קדירותיו ברשות הרבים, וירד לשתות, וחושש שמא נגעו בגדיהם של עמי הארץ בקדרותיו וטימאום, משום שגזרו חכמים טומאה על בגדי עמי הארצות, — הקדירות הפנימיות שאינן

כלים שמשמשים בהם בטהרה, כגון כלי אבנים שאינם מקבלים טומאה, וכל הרואה כלים אלו בידו מתרחק ממנו, כדי שלא יטמאנו, וניכר שהוא כהן לפי זה אף בלא עדותו של חברו, ולכך האמינוהו חכמים ולא חששו לגומלין.

123. כך פירש רש"י. אך רבינו חננאל פירש באופן אחר: דלעולם חיישי רבנן לגומלין, ומה שנתקשינו במתניתין, דגבי תרומה לא חיישי רבנן לגומלין, והאמינום להעיד אחד על חברו, ולהתירם בתרומה?

הא לא קשיא. כיון דאיירי שהמעיד יש בידו